

æterno præsentia divinæ scientiæ; ergo si hoc non est verum propter coexistentiam æternam, necesse est ut saltem propter objectivam verum sit. Et revera Sancti citati nihil aliud intendunt, ut facile constabit consideranti eorum verba. Hoc enim dixit Augustinus: *Non aliter novit futura quam facta, quia in ejus dispositione jam tempora facta sunt*; et Gregorius: *Deo futurum nihil est, ante cujus conspectum non transeunt futura, neque veniunt*; et Boetius: *Talia apud se præsentia spectat, qualia in tempore futura proveniunt*. Dices: cur ergo hi Patres negant in Deo præscientiam futurorum proprie dictam, sed solum scientiam? Nam sola objectiva præsentia non excludit propriam præscientiam. Nam etiam astrologus qui præscit futuram eclipsim, habet illam objective præsentem, et nihilominus propriissime præscit illam, quia illa propositio solum indicat talem scientiam duratione antecedere objectum suum; ergo, quando Sancti negant scientiam Dei esse præscientiam, astruere volunt non solum objectivam præsentiam, sed etiam realem secundum coexistentiam. Respondeo, si hoc argumentum esset validum, etiam probare in Deo non esse proprie prædefinitionem, nec prædestinationem, cum tamen iidem Sancti hæc et similia Deo tribuant cum omni proprietate. Deinde, in omni etiam proprietate, certissimum est scientiam Dei, sicut et Deum ipsum, duratione antecedere rerum omnium creaturarum existentiam: ergo, si illa particula, *præ*, solum denotet hanc antecessorem, certissimum erit esse in Deo præscientiam cum omni proprietate. Non ergo dicti Patres in hoc sensu hoc negarunt, sed per quamdam exaggerationem locuti sunt, ut declararent perfectionem scientiæ, quam Deus habet de futuris; nam illa tam clare et distincte cum omnibus circumstantiis intuetur, ac si præsentia actu jam existerent; ideoque scientia illa non est abstractiva, sed propriissima intuitio; ad hoc ergo significandum, dixerunt illam non tam esse dicendam præscientiam, quam scientiam. Nam more humano loquendo, quæ præsciuntur, non ita clare et distincte cognoscuntur; ut in dicto exemplo, astrologus, qui præscit futuram esse eclipsim, non apprehendit et cognoscit illum effectum distincte, prout in re futurus est, cum omnibus conditionibus et circumstantiis ejus, et ideo non habet de illo scientiam intuitivam, sed abstractivam; at vero Deus tam distincte intuetur futurum antequam sit, sicut quando est, tamque veram

intuitivam scientiam illius habet. Quocirca, in eo sensu in quo illi Patres noluerunt illam scientiam proprie appellare præscientiam, illa particula, *præ*, non solum excludit realem existentiam, sed etiam præsentiam objectivam exactam et omnimodam effectus sic cogniti.

19. *Quæ sit mens D. Thomæ.* — Tandem hunc eundem etiam existimo fuisse sensum D. Thomæ. Primo, quia nullibi talem coexistentiam realem explicuit, sed semper declarat per ordinem ad divinum intuitum; sic enim 1 part., quæst. 14, art. 13, scribit: *Omnia quæ sunt in tempore, sunt Deo ab æterno præsentia, quia ejus intuitus fertur ab æterno super omnia, prout sunt in sua præsentia*; et infra: *Contingentia infallibiliter a Deo cognoscuntur, in quantum subduntur divino conspectui secundum suam præsentialem*. Et idem colligere licet ex solutionibus argumentorum, præsertim ad secundum, et ex art. 9, ubi dicit scientiam, qua Deus novit quæ futura sunt in aliqua differentia temporis, vocari scientiam visionis, *quia cum æternitate mensuretur, quæ sine successione existens totum tempus comprehendit, præsens intuitus Dei fertur ad omne tempus, et in omnia quæ sunt in quocumque tempore, sicut in subjecta sibi præsentialem*; ubi non dicit: Sicut in coexistentia sibi realiter, sed: *Sicut in subjecta sibi præsentialem, quia ejus intuitus (ait) habet hanc vim attingendi et subjiciendi sibi omnia tempora*. Optimus locus est, quæst. 16, art. 2, ubi inquirunt an veritates creatæ sint æternæ; et respondet esse æternas, solum prout sunt objective in intellectu divino: *Et si nullus (inquit) intellectus esset æternus, nulla veritas creata esset æterna*. Et in solutione ad 3, extendit hanc doctrinam ad veritates contingentes. Et quæst. 20, art. 2, ad 2, dicit creaturas ab æterno non fuisse, nisi in Deo; tamen, per hoc quod in Deo fuerunt, ab æterno cognosci ab ipso in propriis naturis; et quæst. 87, art. 4, sic ait: *In seipsis quidem futura cognosci non possunt nisi a Deo, cui etiam sunt præsentia, dum in cursu rerum sunt futura, in quantum ejus æternus intuitus simul fertur supra totum temporis cursum*. Idemque fere dixerat quæst. 57, art. 3. Idem in 1, distinct. 38, q. unica, art. 4, ad 2. Et ita intelligunt D. Thomam Hervæus, Ægidius, Hispalensis et Sylvester, locis citatis. Duo vero hic supersunt explicanda. Primum, quid sit hæc præsentia objectiva; secundum, quomodo ad scientiam futurorum

deservit. Utrumque vero brevius et commodius ostendetur seq. cap., in quo magis declarabimus mentem et discursum D. Thomæ in illo art. decimo tertio.

20. *Solvuntur fundamenta oppositæ opinionis.* — *Dei scientia futurorum et præsentium eadem est.* — Fundamenta alterius opinionis ex dictis expedita sunt; nam dicta Sanctorum solum probant in æternitate Dei non esse intrinsecam successionem. Ex quo recte sequitur res omnes, quamdiu existunt, illi toti coexistere; non tamen inde sequitur semper ei coexistere, quia nulla res est quæ totaliter et adæquate illi coexistat. Ac propterea etiam non recte infertur res omnes ab æterno coexistere Deo, etiam in æternitate, cum non semper in illa existant, aut, quod idem est, illi coexistent. Unde etiam fit nihil repugnare divinæ æternitati et ejus permanentiæ, ut successive rebus creatis coexistat quatenus illæ successive existunt, quia hæc successio non est intrinseca in Deo, sed denominatio extrinseca respectu illius, quam negare non possunt Cajetanus et alii, quatenus secundum propriam temporis durationem factentur non semper neque simul coexistere Deo res omnes creatas; ergo secundum eam considerationem coexistunt successive; præter hanc vero non dari aliam, satis, ut opinor, ostensum est. Ad alteram vero partem, fatemur quidem, si daretur talis præsentia realis creaturarum, illam ex parte objecti fore sufficientem rationem seu conditionem, ut ab intellectu habente sufficientem vim cognoscendi videri possent; tamen, quia hæc præsentia intelligi non potest antequam in sua duratione existat, ideo negamus rationem illam sic intellectam esse sufficientem, imo et esse possibilem. Unde a fortiori negamus esse necessariam. Nec D. Thomas et alii Patres in hoc sensu locuti sunt, ut ostendimus. Nec vero hinc sequitur Deum aliter scire rem ab æterno, seu antequam sit et actu existat, quia, ut supra dicebamus, hæc scientia Dei ab æterno est intuitiva, quia perfectissime repræsentat rem secundum omnes conditiones existentiae ejus, neque aliquid amplius in ea videt quando existit, quam antea; neque alio modo ex parte sua, quia eadem claritate et perspicuitate semper videt; sed ex parte rei videt eam aliter se habere, et sub alio respectu comparari ad hoc vel illud tempus. An vero per denominationem quamdam extrinsecam possit hoc modo scientia Dei ratione a nobis distingui in scientia futurorum et præ-

sentium, non multum refert; quia quæstio solum videtur esse de nomine. Gabriel tamen, in 1, d. 39, videtur id insinuare, cum cognitionem hanc distinguit in scientiam et præscientiam; eadem vero ratione addere debet memoriam, quæ sit scientia præteritorum, nam eadem est de illa ratio. Alii vero Doctores communiter non ita distinguunt, nec videtur necessarium, quia illa tria solum distinguuntur a nobis, quando aliquo modo variatur cognitio propter illum respectum, aut in objecto aliquid mutatur vel additur, quod saltem secundum rationem intelligitur addi in scientia, quomodo distinguimus in Deo scientiam futurorum a scientia possibilium; at vero per scientiam rei præsentis nihil additur, etiam secundum rationem, scientiæ rei futuræ, sed eadem res cum diverso respectu significatur; illæ ergo denominationes pertinent magis ad objecta ipsa, quam ad scientiæ distinctionem. Cætera, ex dicendis duobus capitibus sequentibus, disoluta relinquuntur.

CAPUT VIII.

QUO TANDEM MODO COGNOSCAT DEUS FUTURA CONTINGENTIA.

1. *Difficultatis ratio.* — In omnibus divinis rebus, difficilius est cognoscere quomodo sint quam quomodo non sint. Et ideo, reiectis modis quibus non satis cognoscuntur hæc futura, adhuc superest, quod difficilius est, ut, si fieri potest, declaremus modum quo cognoscuntur. Ratio autem difficultatis satis colligitur ex dictis, quia neque in alio, neque in seipsis videntur posse cognosci; quomodo ergo cognoscuntur? Propter quam difficultatem, ut supra dicebam, fere omnes Nominales dicunt, fide quidem nos certo scire, Deum hæc cognoscere, impossibile tamen esse intellectui humano declarare modum quo illa cognoscit. Ita Ocham, in 1, distinct. 38, quæst. 1; Gabriel, quæst. 1, artic. 2, post secundam conclusionem; Gregorius, quæst. 2, artic. 2; et fere idem dicit Corduba, supra dicta quæst. 55, dub. 10.

2. *Per simplicem intuitum veritatis cognoscuntur hæc futura.* — Nihilominus dicendum est Deum cognoscere hæc futura, solum per simplicem intuitum veritatis vel rei quæ futura est, in sua temporis differentia, et prout in illa futura est, et secundum omnes condi-

tiones existentiae quas in illa est habitura. Ita docent iidemmet auctores; nam, licet dicant non posse a nobis declarari quomodo fiat haec intuitio, quod verum est, quia res divinas, prout in se sunt, concipere non possumus, non tamen negant posse a nobis intelligi hunc modum intuitionis esse possibilem, et assignari aliquo modo posse sufficientia principia ejus. Scotus etiam, quem supra citavi, cap. 3, supposita determinatione voluntatis divinae, hunc modum admittit, quod frequentius Theologis nostri temporis placet, et mihi etiam semper placuit; non est tamen a novis Theologis excogitatus, ut quidam obijciunt, sed antiquorum est Theologorum, quos retulimus. Imo, et D. Thomas et alii, qui hoc declarant per praesentiam et simplicem intuitionem, nihil aliud intendere potuerunt, cum ostensum sit eos non loqui de praesentia secundum existentiam realem, qua seclusa non potest alius praesentiae modus cogitari.

3. *Ostenditur possibilem esse hunc modum cognoscendi.* — Primum igitur hunc modum impossibilem non esse probo, quia nulla potest ostendi repugnantia, quam involvat. Secundo, quia res non solum praesens, sed etiam praeterita, potest in seipsa directe videri et cognosci, quia, sicut res praesens est determinata ad unum, ita res quae semel fuit. Unde veritas quae de illa enunciat, jam est determinata et necessaria; et ideo censetur in se et per se cognoscibilis simplici intuitu; ergo idem erit de veritate futura, quam supra ostendimus esse etiam determinatam ad unum. Tertio, quia unumquodque, eo modo quo est, est de se cognoscibile, si ex parte cognoscentis non desit virtus; sed sicut res possibilis praesens et praeterita intelligitur habere suam propriam habitudinem ad esse, secundum quam est cognoscibilis, ita etiam et res futura, ratione cujus veritas de futuro semper determinata est; ergo totum hoc, quantum est ex parte objecti, est aliquid cognoscibile; sed in Deo non potest desse virtus cognoscendi; ergo hinc satis intelligimus hunc modum cognitionis non esse impossibilem.

4. *Quae sint hujus cognitionis principia.* — Atque hinc ulterius explicantur a nobis aliquo modo sufficientia principia hujus cognitionis, quae ex duplici parte possunt requiri. Primo, ex parte cognoscentis, et de hoc neque est difficultas, neque aliquid quod de novo dicamus; quia in Deo, sola essentia ejus est

sufficiens ratio cujuscumque cognitionis possibilis, tam per modum speciei, quam per modum potentiae vel actus, si aliunde, seu ex parte objecti, necessaria concurrant, cum in virtute et efficacia intelligendi sit simpliciter infinita. Et ex hoc ipso capite oritur omnimoda certitudo et infallibilitas in illa scientia, quia cum sit per se infinita, per se etiam tendit in verum, neque ab illo potest deficere. Aliud ergo caput est ipsum objectum, in quo est tota difficultas, quia cum nihil sit antequam existat, non apparet quomodo possit esse ex se et in se visibile, aut quomodo ratione illius sit ab aeterno vera enunciatio de futuro, aut quanam sit haec veritas, cum nihil reale sit.

5. *Exponitur aliquorum loquendi modus.* — *Rejicitur.* — Propter quod dicunt aliqui, in hac cognitione non esse quaerendam proportionem seu commensurationem inter scientiam et objectum; quia illa non est certa ex objecti certitudine, sed solum ex eminentia et perspicacia divini intellectus, qui potens est certius cognoscere haec objecta, quam ipsa sint cognoscibilia. Illa enim sicut non sunt ab aeterno, ita ex se incerta sunt, et consequenter ex parte ipsorum nulla ratio talis scientiae dari potest. Nihilominus tamen Deus infinita vi sua illa cognoscit, et quasi vincit illam difficultatem. Sed hoc ita distincte dictum involvit, uti videtur, repugnantiam, quia, sicut divina potentia non potest facere id quod de se non est factibile, ita nec scientia divina scire id quod ex se scibile non est, neque certum iudicium ferre de eo quod in se omnino incertum est; nam neque scientia potest ferri extra suum objectum, neque potest suo modo non commensurari illi in certitudine et infallibilitate, quia requirit adaequationem. Et ideo D. Thomas saepe dicit scientiam non posse esse necessariam, nisi objectum sub aliqua ratione, qua attingitur, necessitatem habeat; et hoc modo dici potest requiri ex parte objecti certitudinem objectivam, id est, talem modum veritatis, quae apta sit ut certum et infallibile iudicium feratur, quod sane habet omnis veritas, hoc ipso quod veritas determinata est.

6. Distinguenda ergo est in objecto duplex habitudo: una est principii, altera quasi termini. Priori modo, est verum non esse in objecto divinae scientiae inquirendam entitatem, seu realitatem per quam possit esse principium talis scientiae; quia scientia Dei non sumitur ab hoc objecto, praesertim quia hoc ob-

jectum est secundarium respectu illius scientiae secundum se, et ita quoad hoc cessat difficultas. Posteriori autem modo possunt futura contingentia terminare divinam scientiam, etiamsi ab aeterno non habeant existentiam aeternam ad Deum, sed tantum pro suis temporibus; quia hoc terminare non est aliquid reale intrinsecum in objecto determinante scientiam, sed est denominatio extrinseca proveniens ab ipsa scientia. Unde si alioqui scientia ipsa ex se habeat sufficientem vim attingendi infallibiliter tale objectum, potest terminari ad illud, etiamsi in illo nulla sit actualis entitas, seu existentia per quam terminet talem actum. Et hoc recte explicatur exemplis adductis de scientia rerum praeteritarum, ut sic; nam etiam praeteritum, ut praeteritum, nullam existentiam vel entitatem actu habet respectu illius temporis, pro quo praeteritum dicitur. Item de re possibili, de qua supra diximus, terminare etiam cognitionem seu scientiam, cum tamen secundum eum statum non habeat in se propriam et actualem entitatem, sed in causa.

Collectiones ex dictis in hoc capite.

7. *Prima.* — Atque hinc intelligitur primo, quomodo illud esse, quod effectus contingens habet, vel habiturus est in suo tempore, etiamsi ab aeterno revera non sit, ex parte objecti possit esse sufficiens fundamentum ut per aliquam scientiam aeternam et eminentissimam cognosci possit, et tam perfecte ab aeterno videri, ac si jam esset; quia, scilicet, illud satis est ut actus intuitionis ad illud terminari possit, si aliunde ex parte cognoscentis sit sufficiens virtus.

8. *Secunda: quenam sit determinata veritas, quam habent haec futura.* — Secundo, intelligitur quidnam sit veritates has, seu enunciationses de futuro contingenti esse ab aeterno et determinate veras, et quidnam sit aeterna earum veritas, cum ipsa res tunc nihil sit; proprie enim veritas illa ac formaliter solum est in intellectu divino, ut recte D. Thomas supra docuit, praesertim dict. quaest. 16, art. 7, et de veritate in communi significavit Aristoteles, 6 Metaph. Ex parte vero objectorum, nihil aliud est haec veritas quam aptitudo quaedam, seu non repugnantia, ut intellectus habens virtutem intelligendi sufficientem, possit de tali objecto vere enunciare, seu iudicare, quae aptitudo realiter non est aliud praeter ipsum esse, quod res suo tempore est

habitura, ratione cujus comparari potest ad prius tempus, et sic dicitur futurum; ad subsequens, et sic potest appellari praeteritum; ideoque veritas haec ex parte objecti fundamentalis appellari solet, quae non semper requirit existentiam realem in actu, sed pro ratione veritatis. Unde Aristot., 3 Metaph., text. 14, et libr. 6, in fin., distinxit duplex ens: unum quod vere est; aliud quod, licet non sit, sufficit ad veritatem propositionis; ita hic dicere possumus hoc etiam futurum, quamvis ab aeterno non sit, habere tamen quemdam modum entis, in quantum sufficienter fundare potest veritatem iudicii aeterni seu enunciationis, et terminare actum intelligendi, qui vi sua terminari potest ad quodlibet, quacumque ratione participans rationem entis, sive praesentis sive futuri, praeteriti aut possibilis.

9. *Tertia: quid sit praesentia objectiva illorum.* — Tertio intelligitur ex dictis quid sit praesentia objectiva, de qua supra locuti sumus: duobus enim modis excogitari potest. Primo in actu secundo, seu potius respectu actus secundi et ultimi. Et hoc sensu nihil aliud est esse objective praesens, quam actu videri; et de praesentia hoc modo explicata verissime dicitur non antecedere etiam secundum rationem ipsam scientiam; et ideo non posse ex tali praesentia rationem scientiae reddi, cum per illam formaliter fiat. Secundo modo sumi potest aptitudine, ut in sensibilibus dicitur objectum, quamvis actu non videatur, esse objective praesens, quando ita est propinquum, illuminatum, et dispositum, ut quantum est ex se videri possit. In praesenti ergo, si hoc modo velimus praesentiam objectivam explicare, nihil aliud est quam ipsum esse, quod res est suo tempore habitura; quod dicitur praesens secundum existentiam in ordine ad tempus in quo actu existit, futurum tamen toto tempore superiori, vero, vel imaginario, antequam fiat. Illud ergo esse, quatenus est sufficiens fundamentum ex parte objecti terminativi, ut videri possit a Deo (sicut explicatum est), est sufficiens ratio ex parte ejusdem objecti, ut possit esse praesens actui intuitivae scientiae. Haec igitur aptitudo ex parte rei cognoscendae dici potest, ex parte ejus, praesentia objectiva, nihilque aliud excogitari potest.

10. *Quarta: quare aeternitas et rerum coexistentia cum illa requiratur ad istam cognitionem.* — Quarto intelligitur ex dictis quomodo aeternitas, seu coexistentia ad aeternitatem

ad hanc scientiam futurorum necessaria sit. Nam in primis ex parte divinæ scientiæ, hoc ipso quod æterna est, necesse est ut ab æterno possit attingere quidquid in tempore futurum est; nam de ratione æterni est ut totam suam perfectionem simul habeat; pertinet autem ad perfectionem scientiæ attingere omne objectum scibile, hoc ipso quod scibile est; hanc ergo perfectionem non potest divina scientia paulatim acquirere; ergo ex vi æternitatis suæ totam illam habet simul ex ipsa æternitate, sicut ex parte etiam sua simul habet quicquid necessarium est ad coexistendum realiter cuivis rei, si ipsa existat. Ex parte autem rerum, ut absolute sciri ab æterno possint, necesse est ut æternitati aliquando coexistent, quamvis illa coexistentia æterna non sit, ut sæpe dixi. Tamen, ut ex parte objecti terminare possit scientiam æternam, necesse est ut aliquando saltem sit.

11. *Quam vero D. Thomas ex æternitate colligat scientiam futurorum.* — Et hinc etiam intelligi potest quam efficaciam habet discursus D. Thomæ, dicto artic. 13, ubi ex æternitate Dei colligit hanc præscientiam futurorum. Est enim advertendum D. Thomam, in principio illius articuli, pro certo supponere Deum cognoscere aliquo modo hæc futura, quod ex eo tantum probat, quia *Deus cognoscit omnia quæ sunt in potentia sua, vel creaturæ; sed ex his quædam sunt contingentia nobis futura; ergo etiam ea cognoscit.* Quæ ratio, si attente spectetur, immediate solum probat Deum habere scientiam harum rerum quæ contingentur sunt futuræ, solum quatenus possibile sunt contingentur, quia ex vi cognitionis potentiæ seu causæ nihil aliud cognoscitur. Quia vero Deus non tantum cognoscit ea quæ sunt in potentia sua vel creaturæ, prout in ipsa sunt, sed etiam prout in se sunt, directe ac proprie ea concipiendo et cognoscendo, ideo pro comperto etiam supponit D. Thomas Deum habere aliquam scientiam futurarum rerum contingentur in seipsis et prout in se sunt. Unde, ut minimum, manifestum etiam est posse Deum cognoscere actualem existentiam talium rerum, saltem quando illam habent. Solum ergo illi probandum supererat posse Deum cognoscere hujusmodi res et actualem existentiam earum, antequam in se actu sint, atque adeo cognoscere illas esse futuras; nam hæc duo vel convertuntur, vel potius sunt idem, respectu illius qui perfecto modo et per claram intuitionem cognoscit res futuras. Hoc ergo optime probavit D. Thomas ex æternita-

te scientiæ divinæ, quia sua cognitio (inquit) mensuratur æternitate, sicut suum esse; quod intelligit de illa cognitione et scientia, non solum prout in se absolute intelligitur secundum suum esse reale, sed etiam prout intelligitur a nobis sub quocumque respectu, seu terminatione ad quodcumque objectum cognoscibile; quia ad infinitam Dei perfectionem spectat ut etiam hoc modo non possit esse in scientia illius variatio; quia nec potest scientia ipsa realiter augeri, nec potest non simul repræsentare omnia quæ per ipsam cognosci possunt, quia naturaliter ac necessario repræsentat, supposita veritate seu cognoscibilitate in objecto. Hac ergo ratione, non solum esse divinum, sed etiam ejus scientia mensuratur æternitate. Ex quo ulterius colligit D. Thomæ divinam scientiam suo intuitu æterno complecti omnia in quocumque tempore existentia, *prout sunt in sua præsentia*, id est, prout unaquæque in suo tempore habet præsentiam realem, nam illa est quæ æterno conspectui divino objicitur. Nam, si illa scientia, etiam prout intelligitur subesse omni respectui, mensuratur æternitate, ab æterno habet illum respectum scientiæ seu intuitus ad unamquamque rem prout suo tempore futuram; et hoc est habere rem futuram præsentem in sua æternitate. Idemque est cognoscere has veritates de futuro contingentur in seipsis, nam Deus non cognoscit illas per modum complexionis seu compositionis, sed intuendo actuales existentias singularum rerum pro suis temporibus. Atque hoc modo intellexere hunc discursum D. Thomæ antiqui Thomistæ citati in fine superioris capituli, et præsertim Ægid., in 1, distinct. 38, quæst. ultim., et eodem uti videtur Alexand. Alens., 1 part., quæst. 23, memb. 4. art. 4. Estque ratio hæc sic exposita, non tantum per extrinsecam et communiam, ut quidam objiciunt, sed ex propriis, et a priori ex parte divinæ scientiæ; scilicet, quia simul habet ac necessario totam perfectionem scientiæ possibilem, semper tamen supponit cognoscibilitatem ex parte objecti, quam habet ex eo quod in aliquo tempore habiturum est existentiam, et coexisturum æternitati, ut satis declaratum est.

12. *Ultimo colligitur quæ cognitio causæ requiratur ad hanc scientiam.* — Ultimo, intelligitur ex dictis quænam cognitio causæ necessaria sit ad habendam certam scientiam futurorum contingentur. Quamvis enim supra, cap. 3, cum D. Thoma dixerimus hæc futura non sufficienter cognosci in causa, ni-

hilominus verum est non cognosci sine causa, id est, sine influxu et determinatione causæ; ita ut uno verbo dicere possimus non cognosci in causa, cognosci tamen ex causa, id est, non videndo effectum in sola virtute causæ, sed videndo emanationem ejus a sua causa. Quod maxime necessarium est in hac scientia Dei, quia, ut diximus, est intuitiva et perfectissima; unde est etiam comprehensiva talis effectus, et ideo non cognoscit illum, nisi intuendo emanationem ejus a sua causa. Duplex autem causa intercedit per se et quantum ad præsens spectat, respectu talis effectus, scilicet, voluntas divina et humana; utriusque ergo determinationem necesse est cognosci per hanc scientiam, ut cognoscatur effectus contingentur futurus. Hæc autem determinatio in humana voluntate nihil est aliud quam ipsamet actio, per quam elicit consensum liberum, quatenus ab ipsa est, ut in libris de Auxiliis late ostensum est. Cognoscere ergo determinationem talis causæ, est cognoscere ipsamet emanationem talis effectus futuram a tali causa, nam inter illam actionem et potentiam (sub qua omnem actum ejus primum comprehendimus) nihil mediat; et ideo cognoscere effectum vel emanationem ejus a tali causa in determinatione ejus, nihil aliud est quam cognoscere emanationem in seipsa, et effectum ut emanaturum seu emanantem a sua causa. In divina autem voluntate, determinatio intelligitur esse per æternum decretum liberum, quo vult tali tempore influere in talem effectum; quod decretum, quidquid illud sit, nostro modo intelligendi mediat inter voluntatem divinam, et actionem seu determinationem voluntatis humanæ, quatenus a Deo est; et comparatione illius est actio transiens, quamvis in voluntate humana sit immanens, ideoque tale decretum non est a divina voluntate, tanquam ab actione, quia ad actionem non est actio; est ergo tanquam a causa, et, ut sic dicam, tanquam a principio proximo ex parte Dei; necesse est ergo hunc effectum cognosci, ut futurum a tali causa.

Cognitio etiam decreti divini necessaria est. — Atque hinc fit, ad cognoscenda futura contingentur dicto modo perfecte, necessarium esse cognoscere decretum divinæ voluntatis, a quo unumquodque futurum est, nam solius decreti cognitio per se non sufficit, ut dixi; est tamen necessaria, quia non potest aliter cognosci emanatio effectus ab integra causa. Neque est quod aliquis hæreat in peccato fu-

turo, eo quod non sit ab aliquo decreto Dei, tanquam a causa; nam, licet hoc sit verum de peccato, ut peccatum est, tamen actus ipse liber, quo peccatum fit, et sine quo non fieret, et prout hic et nunc est, non est separabilis malitia, actus (inquam) ille est ab aliquo decreto Dei in suo genere; et ideo illius decreti cognitio necessaria est ad cognoscendum effectum futurum. Imo, licet fingamus futurum sine actu positivo per puram omissionem, necessarium erit præcognoscere decretum de tali peccato permittendo, licet non sit causa ejus, sed solum non impediens; nam ad cognoscendum effectum futurum, non satis est cognoscere intrinsecam causam fore ad illum determinandam, si non impediat, sed oportet etiam nosse non esse impediendum ab aliqua causa extrinseca, quod ex parte Dei pendet ex prædicto decreto. Ex his vero ulterius inferri solet, hanc scientiam futurorum contingentur, in Deo, secundum rationem esse posteriorem, quam decreta libera circa ipsa futura contingentur. Sed an et quomodo hoc sit, in fine sequentis libri commodius dicemus.

CAPUT IX.

QUOMODO PRÆSCIENTIA DEI NECESSITATEM NON IMPONAT EFFECTIBUS FUTURIS, NEG USUM LIBERTATIS IMPEDIAT.

1. *Qua de causa difficilis visa sit prædicta scientia.* — Hactenus demonstravimus cognoscere Deum futura, et modum quo illa cognoscat explicuimus, non vero difficultates ex hac veritate insurgentes dissolvimus, quod in hoc capite faciendum nobis superest. Est autem sita tota difficultas in eo, quod ex Cicerone et Aristotele tetigimus, cap. 2, quia scientia infallibilis et certa, qualis est divina, repugnare videtur cum effectuum contingentur. Unde factum est ut, sicut philosophi dicti in Deo talem præscientiam, et in ipsis futuris contingentur cognoscibilem veritatem esse negarunt, ne rerum contingentur negarent, ita e converso alii philosophi, et multi hæretici, cum fateantur esse præscientiam, ab illa destrui contingentur et usum libertatis, rebusque omnibus fatalem quamdam necessitatem imponi asseruerunt, ut generatim de influxu causæ primæ retuli, in disput. 19 Metaph. De præscientia autem in speciali id tradit Wiclep., et colligitur ex Waldense, tomo 1, c. 22 et 25.